

VOORWOORD

TAALHUTSEPOT À LA FLAMANDE IN OOSTENDE

Bekeken door een hedendaagse bril wordt de Vlaamse beweging vaak gereduceerd tot een politieke strijd voor meer Vlaamse autonomie. Het doet vergeten dat de Vlaamse beweging lange tijd een strijd was voor taalrechten en taalgelijkheid. John Aspeslagh, kenner van de Oostendse geschiedenis, beschrijft de taaltoestanden in de badstad tijdens het interbellum.

Minder dan 5% van de Oostendenaars was eentalig Frans, ca. 64% was eentalig Nederlands, terwijl bijna een derde minstens de twee landstalen machtig was, al was het Nederlands de eerste taal van de grote meerderheid van deze polyglotten. De kennis van talen en vooral het Frans was nodig voor het bedienen van de talrijke toeristen die de 'Koningin der badsteden' bezochten. Tot de jaren dertig waren dat vooral gegoede burgers uit binnen- en buitenland, veel Fransen maar ook Britten en Duitsers. Toch was vooral het Frans de taal die Oostende een internationale uitstraling gaf.

Het Oostendse stadsbestuur werd het hele interbellum gedomineerd door Franstaligen, die, zo toont de auteur goed aan, de belangen van het kusttoerisme aangrepen om Oostende te vrijwaren van de wettelijke vernederlandsing van Vlaanderen. Vooral Edouard Moreaux, burgemeester van 1921 tot 1940 en zijn liberale fractie waren onverzettelijk. Frans was en bleef de gebruikelijke taal van de Oostendse mandatarissen bij ontvangst van personaliteiten, officiële inhuldigingen, congressen enz. De badstad telde ook diverse Franstalige persorganen waarvan de liberale bladen *L'Echo d'Ostende* en *Le Carillon* de meest radicale standpunten op taalgebied verkondigden. Het laatste blad schreef dat de Vlaamse kwestie een instrument was in handen van de Vlaamse clerus – "*le plus ignorant des clergés*" – die de Vlaamse plattelander onder de duim hielden, "*plus de deux millions de paysans que nulle lumière du dehors ne peut atteindre*". Toen het Oostendse Kursaal in 1935 zijn allereerste affiche in het Nederlands uithing, protesteerde *L'Echo d'Ostende*: "*Depuis la construction du Kursaal, en 1877, jamais cela ne s'est fait du reste, cela est complètement inutile et ne peut servir à aucun de nos visiteurs*".

Voor deze Franstalige militanten was het internationale toerisme een voorwendsel om zich te verzetten tegen de taalwetten die van Vlaanderen een eentalige regio maakten. De taalwetten op bestuurszaken van 1921 en 1932 zetten dan ook druk op de politieke ketel. Hoewel deze taalwetten geen betrekking hadden op handelszaken enz. verplichtten ze de lokale besturen het Nederlands te gebruiken. Er waren echter achterpoortjes. De wet van 1921 voorzag dat het Frans als tweede diensttaal mocht blijven gebruikt worden. En toen de wet van 1932 deze achterpoort sloot, bleef de mogelijkheid bestaan om het Frans te handhaven als er een 'erkend nut' kon worden aangetoond. Voor het Oostendse stadsbestuur was dat het toerisme. Maar

de kwestie zat dieper. Burgemeester Moreaux riep op om de taalwetten eenvoudig te negeren. De Oostendse Kamer van Koophandel verzette zich tegen het feit dat een “*pauvre petite langue régionale*” opgelegd werd in de Rechtbank van Koophandel. Deze militanten van het Frans wilden voor Oostende een tweetalig taalstatuut uit de brand slepen. Ze richtten daarvoor de Union pour le bilinguisme du littoral op. Het was dan ook geen toeval dat de kuststad bezoek kreeg van Florimond Grammens en zijn Vlaamse taalactivisten die met de overschildering en vernieling van officiële Franse en tweetalige mededelingen en borden de bestuurlijke verneerlandiging van Vlaanderen op de nationale agenda hielden tot aan de Tweede Wereldoorlog.

In Oostende zou pas na de oorlog het tij definitief keren, al was al in de jaren 1930 de vernederlandsing niet meer tegen te houden. De militanten van het Frans zagen dat als de oorzaak van het slabakkende internationale toerisme. De echte redenen lagen elders. Zo was er naast de economische crisis de *congé payé* waardoor de kust ook in het bereik kwam van dagjestoeristen uit de werkende klasse. In het mondaine Oostende liepen ze de meer gegoede badgasten voor de voeten die andere oorden opzochten. De rijke Fransen gingen naar hun eigen kusten, ook al omdat de gastronomie er een niveau had bereikt, waar de meeste Oostendse hotels en restaurants niet aan konden tippen.

Eten en culinaire tradities zijn nauw verbonden met nationale gevoelens. De internationaal gereputeerde foodhistorian Peter Scholliers serveert een voorproefje van de Vlaamse eetcultuur in de gelijknamige rubriek. Sorry, deze *jeu de mots* kon ik toch echt niet laten liggen. Net als *Het verhaal van Vlaanderen* en de *Canon van Vlaanderen* maakt Vlaamse eetcultuur deel uit van een banale Vlaamse natievorming, een notie dat veel beter de lading dekt dan het misleidende begrip banaal nationalisme. Eerder dan om een bewuste nationalistische politiek, gaat het over de vorming van een mentaal landschap als gevolg van zeer uiteenlopende initiatieven van de Vlaamse deelstaat en Vlaamse sociaal-culturele organisaties. Samen met de groeiende autonomie van Vlaanderen is de Vlaamse keuken onmiskenbaar deel geworden van de taal en ideeën van brede bevolkingslagen in Vlaanderen. Dit terwijl de Vlaamse beweging de eetcultuur nooit in de strijd heeft gegooid. Zelfs 't *Pallieterke* (10 april 1986) zuchtte gelaten dat de Vlaamse keuken toch Frans was. Nochtans deed de Vlaamse keuken het met 42 vermeldingen veel beter dan de Belgische (12), Brusselse (24) en Waalse (0) keukens in de Franse keukenbijbel (1912) van Auguste Escoffier.

Op basis van informatie uit kranten en kookboeken besluit Scholliers dat een Vlaamse keuken op papier amper bestond voor 1880 toen de Franse gastronomie dominant was en een Vlaamse middenklasse nog geen grote rol speelde. In de Twintigste Eeuw veranderde dat langzaam, maar er was geen sprake van een gestage opgang. De Eerste Wereldoorlog deed de belangstelling voor de Belgische keuken weer toenemen in het nadeel van de Vlaamse. Na 1945 werd de Vlaamse keuken herontdekt, tot ze in de jaren 1960 door buitenlandse invloeden werd teruggedrongen. Sedert de jaren 1970 is de Vlaamse keuken in opmars. Maar die keuken zelf verandert voortdurend onder invloed van nieuwe ingrediënten, nieuwe ideeën en nieuwe mensen.

Bruno De Wever, hoofdredacteur